

SHNB

Ressenyes bibliogràfiques (1994-96)

SOCIETAT D'HISTÒRIA
NATURAL DE LES BALEARS

Les ressenyes bibliogràfiques són una secció que ha anat apareixent i desapareixent de les pàgines del Bolletí. Les darreres ressenyes es publicaren al número 25 del Bolletí (1981). Cada vegada són més els naturalistes que treballen a les Balears. Aquest augment d'investigadors ha fet també s'incrementin els articles científics que toquen les Balears. Tan sols uns pocs són els que surten publicats en les pàgines del Bolletí. Altres molts són publicats a revistes estrangeres molt especialitzades i, malauradament, algunes d'elles no són presents a la nostra Biblioteca. Lògicament ens és impossible ressenyar en aquestes modestes pàgines totes les referències que tractin temes de ciències naturals de les Balears. Són molts els treballs i alguns ens passen desaperçabuts. També cal fer una certa selecció de les millors aportacions a les ciències d'aquesta terra. Amb aquesta iniciativa volem donar a conèixer als nostres socis la tasca de molts dels científics de les Balears. Així mateix és una fórmula per enriquir, amb les separates, treballs que no arriben amb facilitat a la nostra Biblioteca. Un aspecte molt important a recalcar és la important quantitat d'articles publicats a l'estranger (generalment en anglès) i l'augment que hi ha hagut durant els darrers anys en producció científica per socis de la Societat, de gran qualitat, sobre temes de les nostres illes i en català.

Hem dividit l'apartat de ressenyes en dues parts. La primera dedicada als llibres d'interès general o naturalístics centrats a les Balears o Pitiüses que han aparegut durant els darrers anys. La segona anirà dedicada als treballs que facin referència a les Balears apareguts en altres revistes científiques. Per iniciar aquesta recerca científica hem decidit ressenyar articles apareguts durant els tres darrers anys (1994-96). No obstant, hem de recalcar que la base de dades de la Societat es va actualitzant, en la mesura de les nostres possibilitats, amb totes aquestes dades bibliogràfiques.

Llibres

Bellés, X. 1995. *Entendre la Biodiversitat*. Edicions la Magrana. 164 pp. Barcelona.

El document d'identitat del Dr Xavier Bellés podria indicar infinitat d'ocupacions; és un químic, és un biòleg, és un bioquímic, és un entomòleg, és un biospeleòleg, en definitiva és un aventurer del saber. És una persona que al

llarg de la seva vida ha anat acumulant tota una sèrie d'experiències, algunes de les quals es veuen reflectides en el seu llibre com introducció a cada un dels capítols. Són exemples personals, quotidians, que serveixen per introduir-nos dins els processos biològics més generals. Podríem dir que és un poc la seva biografia. El títol del llibre ja ens dóna una idea clara del seu contingut. Xavier Bellés, al llarg del seu llibre, fa un recorregut didàctic del terme biodiversitat. Relata i descriu la història d'aquesta paraula, incideix en la biodiversitat canviant, la biodiversitat en quatre dimensions. Passats aquests primers capítols introductoris entra la figura de l'home com a part superactiva d'aquesta biodiversitat. L'home, de forma continuada, provoca i accelera canvis en el seu entorn. La majoria d'aquests canvis són incontrolats i de difícil restitució. Cada hora s'extingeixen dues espècies, aquestes ja no es podran restituir. Sistemàtics i taxònoms tenen molta de feina per fer, i cal encorajar-los. També parla d'un missatge d'esperança, esperança en que després d'aquest treball d'investigació sobre els nous productes d'espècies conegudes o de les noves espècies que encara no coneixem, trobem principis o nous productes que ens faran entendre el perquè és tant important preservar la biodiversitat actual.

Entre els molts d'exemples tractats, en hi ha alguns que ens toquen directament. Així, en X. Bellés, ens parla sobre la introducció d'espècies prenent exemples del que ocorre en alguns dels illots de les Balears amb rates i sense rates i com afecten aquestes als tenebrionids endèmics, o la problemàtica de "l'alga assassina", *Caulerpa taxifolia*.

Biodiversitat és una de les paraules més de moda entre ecòlegs, ecologistes i, darrerament, entre polítics. Però, entenen realment aquest concepte? La seva lectura segur que ens ajudarà a veure amb més claretat el veritable sentit d'aquest terme.

G.X. Pons

Fornós, J.J. i Ginés, A. 1996. *Karren Landforms*. Universitat de les Illes Balears. 450 pp. ISBN 84-7632-297-8.

Gràcies a una climatologia favorable i a un substracte rocós carbonatat que acostuma a presentar una forta fracturació i diaclassació tectònica, l'illa de Mallorca és el lloc idoni per al desenvolupament de bona part dels processos de tipus càrstic. Aquest fet a nivell científic mundial no ha passat desapercebut, i fruit d'això ha estat l'organització per part del Departament de Ciències de la Terra de la UIB (Palma de Mallorca) i del Museu Balear de Ciències Naturals de Sóller durant els dies 19 al 22 de setembre de 1995 de l'**International Symposium on Karren Landforms**, que patrocinat per la *International Geographical Union* i la *Commission on Environmental Changes and Conservation in Karst Areas* es va celebrar a la UIB (Palma de Mallorca) i a Sóller.

El *Symposium* va comptar amb la presència de més d'una cinquantena d'especialistes d'arreu del món, amb, entre d'altres, dels Drs. U. Sauro, actual president de la Comissió, G. Perna, F. Cucchi d'Itàlia, A. Eraso d'Espanya, C. Ek de Bèlgica, V. Andreichuk de Rússia, D. Ford del Canadà, W. Halliday dels Estats Units, J. Oh de Korea, N. Kashima del Japó, L. Perritaz de Suïssa, o B. Smith, C. Moses, D. Drew, F. Whitaker de la Gran Bretanya.

Durant les exposicions de les comunicacions s'hi plantejaren la major part dels tòpics que afecten al rascler. Es tractaren els temes, sempre polèmics, de morfometria i nomenclatura i, com no, tota la qüestió, encara molt oberta en alguns punts, dels processos genètics. També es tractà tota la temàtica referent a la conservació d'aquests espais, i es aquest sentit tengueren especial interès les sortides efectuades a la zona de la Serra de Tramuntana on es posà de manifest l'excepcionalitat dels exemples presents en aquesta zona només comparables amb els millors sistemes càrstics del món, com són els que es troben a Cuba, als Balcans o a la Xina.

De la trobada i dels treballs dels diversos membres assistents a la reunió, així com també amb la incorporació d'alguns especialistes que per diverses raons particulars no hi van poder assistir, n'ha sortit un volum de tipus monogràfic, titulat "**Karren Landforms**", i que és el primer volum monogràfic que apareix a nivell mundial dedicat a aquesta temàtica tan concreta com són les morfologies exocàrstiques.

Aquest llibre que, publicat per la Universitat de les Illes Balears, consta de 450 pàgines, presenta 40 articles, dividits en set capítols que abarquen tots els camps referents a la temàtica plantejada. Introducció, anàlisi morfològica i morfomètrica, karren a roques evaporítiques, processos genètics, karren al paleocarst, aspectes regionals i climàtics, i aspectes mediambientals, d'ordenació, de gestió i de risc conformen l'ampli ventall capaç de satisfer a qualsevol amant, no tant sols de la ciència carstològica, sinó també de la simple observació dels paisatges associats a aquest procés. Procés lent però efectiu de modelat de la roca calcària que, mitjançant la seva dissolució per l'aigua de pluja, sense oblidar els processos biològics associats, es recrea en la formació de relleus de diverses mides i formes que suggereixen a la nostra imaginació les imatges més variades (com per exemple Es Camell a Lluc, Escorca).

Junta de Publicacions

Constantino, C. i Siquier, J. Ll. 1996. *Els Bolets de les Balears*. Ed. Micobalear C.B., Palma de Mallorca, 479 pp.

A qui no li agraden els bolets? Qui no coneix els picornells, esclata-sangs, pixacans, peus de rata, xampinyons, i tants i tants d'altres bolets ? Carles Constantino i Josep Lleonard Siquier ens han estat descobrint i ensenyant durant

més de vint anys els secrets dels bolets. Any rera any, durant aquest llarg període, s'han esforçat organitzant exposicions, xerrades i cursets per divulgar per allà a on s'els cridava tot l'apassionant món dels bolets. La Universitat, la Societat d'Història Natural de les Balears, el Museu Balear de Ciències Naturals de Sóller i distints locals socials d'ajuntaments de les Illes han estat centres principals d'aquests encontres dels amants dels bolets. *Els bolets de les Balears* era una obra que molts dessitjàvem, demanàvem i quasi exigíem. Aquesta és la primera vegada que es realitza un treball tan substancial sobre els bolets de les Balears.

Darrerament i gràcies a ambdós autors s'estan multiplicant els treballs sobre fongs de les Balears. Les seves relacions amb micòlegs/gues de la resta de l'estat especialment de Catalunya, i molt en particular amb la col·laboració assídua de Jaume Llistosella i de na Montserrat Aguasca (Universitat de Barcelona) i de l'estranger han fet de les nostres illes un punt d'encontre d'estudiosos dels fongs. Fins al 1980 tan sols s'havien publicat uns 40 treballs, puntuals, sobre fongs de les Balears. Durant la dècada dels 80 ja foren 45 els treballs publicats, i durant els 90, aquesta tendència creixent, amb tota seguretat superarà la seixentena de treballs.

Un altre aspecte a destacar de l'obra i dels autors és que han comptat amb més de 100 amics i institucions que els han ajudat i recolzat dins aquesta difícil tasca que és la preparació i edició d'un llibre. Són, doncs, moltes les hores i dies de camp que han crescat els autors per totes les illes de les Balears.

Aquesta és un obra bàsica per als investigadors i professors. Per als investigadors perquè s'ha deixat un herbari de referència, per a futures revisions i fins i tot per a la possible realització d'una tesi doctoral. S'han registrat observacions de camp que apunten tota una sèrie d'aspectes complementaris als estrictament taxonòmics. Es donen observacions ecològiques, dades sobre fitopatologia, relacions amb la medicina i la veterinària, etc. Tampoc obliden l'aspecte didàctic per a que la gent aprengui a conservar. Els autors ens recorden que "sense boscos no hi ha bolets, però sense bolets no hi pot haver boscos". També és una eina fonamental per a l'ensenyament dels futurs biòlegs de les nostres universitats.

En aquesta obra s'ha combinat el llenguatge per als no iniciats, però també l'especialista troba molta d'informació entre les 325 espècies tractades. Les espècies s'han ordenat taxonòmicament (mixomicets: 14 espècies; ascomicets: 48 espècies; i el grup més conegut dels basidiomicets: 263 espècies) i dins de cada classe i ordre s'ha seguit un criteri alfabètic per gèneres i espècies.

Per a la confirmació d'espècies s'ha comptat amb la col·laboració dels millors especialistes de l'estat i àdhuc de l'estranger. Un altre aspecte a destacar, és l'exhaustivitat i rigor en que s'ha usat la bibliografia, recollint treballs o citacions de bolets des del segle XVI fins als nostres dies.

Una peça clau en qualsevol guia de la naturalesa són les il·lustracions i les fotografies, s'ha de dir que quasi la totalitat són excepcionals. La tècnica fotogràfica dels bolets al seu hàbitat no és gens fàcil i menys reproduir fidelment sobre paper

els originals. No hi ha descans: 307 espècies de Mallorca, 123 de Menorca, 104 d'Eivissa, 85 de Cabrera i 65 de Formentera. Cap de les illes majors de la nostra comunitat s'ha quedat sense unes quantes visites den Carles i den Pep.

Però encara hi ha per afegir més informació, també apareixen dades sobre l'estacionalitat, l'abundància relativa, substrats, hàbitats i toxicitat de cada una de les espècies.

Esperem que en un futur molt proper els autors ens facin gaudir d'un segon volum, doncs ja tenen preparades més 100 espècies que no pogueren incloure en aquesta primera entrega per impediments editorials. Un altre suggeriment per considerar seria la possibilitat de complementar el seu llibre amb fitxes tècniques, com ho fa la Societat Catalana de Micologia, així com una clau d'identificació d'espècies. Ambdues suggerències facilitarien l'estudi dels bolets de les Balears amb més precisió, pel que redundaria amb l'increment del valor científic de l'obra.

Per acabar l'obra amb el bon gust amb la que s'ha començat, no podia esser d'una altra forma sinó finalitzant amb una interessant secció de Micogastronomia realitzada pel gastrònom i mestre cuiner Sr. Antoni Pinya, que per manca de temps, i no pas per ganes, no vos podem comentar per no haver provat les 21 receptes preparades amb 19 d'aquests deliciosos bolets.

Enric Descals i Guillem X. Pons

Romo, A.M. 1994. *Flores silvestres de Baleares*. Editorial Rueda. Madrid. 412 pp.

Las islas han constituido desde tiempos remotos fuentes de fascinación para el ser humano. Ignoramos qué extrañas evocaciones inspiraron a Homero para crear tantos seres fantásticos, pero nos sorprende menos el hecho de que la mayoría de las míticas quimeras homéricas fuesen ubicadas por la fértil imaginación del genial poeta en islas helénicas. Homero no llegó a conocer directamente el archipiélago balear. De haberlo visitado, probablemente su imaginación hubiese forjado criaturas imposibles, paisajes impensables, laberintos más profundos e intrincados en los que albergar renovados minotauros.

Afortunadamente semejante vacío literario ha podido ser llenado. Dos mil años después de la aparición de la Odisea, A.M. Romo nos cautiva con la publicación de otro libro plagado de centauros vegetales, de polifemos con cloroplastos, en fin de Itacas imaginarias. A pesar de que el libro, por razones ignotas, se encuentra camuflado bajo la formal apariencia de una guía de divulgación científica, prontamente advierte el lector su verdadera naturaleza. Tras un breve apartado en el que el autor expone su peculiar visión sobre la historia de las exploraciones botánicas realizadas en Baleares, A.M. Romo empieza a introducir al lector, pausadamente pero con pulso firme, en un mundo onírico. Afirmaciones tales como que *Helleborus lividus*, *Pastinaca lucida* y *Erodium reichardii* presentan estrechas relaciones de parentesco con especies afines del

continente (en lugar de las consabidas vicariantes corso-sardas) constituyen el pistoletazo de salida para metas más osadas: *Brassica balearica* y *Dorycnium pentaphyllum* subsp. *fulgurans* son emparentadas con plantas del mediterráneo oriental; *Bupleurum barceloi*, *Galium crespianum* y *Teucrium cossonii* son convertidas, por gracia del autor, en endémicas de área amplia que se encuentran en todas las Baleares (sic); *Limonium biflorum*, presente en Mallorca y Menorca, únicamente es referido como endemismo de la primera. Quizás para compensar tal licencia, el autor incluye *Helleborus lividus* como integrante de la flora menorquina, en donde no existe, o excluye a las Pitiusas de la distribución de *Aetheorhiza bulbosa* subsp. *willkommii*. *Genista lucida*, ausente en Ibiza y Formentera, es presentada como endemismo pitiúsico-levantino. No obstante, tales anotaciones son minucia si las comparamos con la perla cultivada que se nos presenta al final de este apartado: *Merendera filifolia*, de amplia distribución mediterránea y, con toda probabilidad, una de las plantas más abundantes en todas las Baleares es calificada como endemismo balear en peligro de extinción.

Llegados a este punto la mano maestra del autor nos hace traspasar límites insospechados y, ante nuestros ojos, empiezan a desfilar seres fantásticos y paisajes inimaginables. Una bella fotografía correspondiente a *Cyclamen europaeum* (especie ajena a la flora ibérica) es atribuida a *C. balearicum*. Un ejemplar de *Juniperus phoenicea* de tronco atribulado por inclementes turbiones es rebautizado como *Pinus halepensis*. Las ilustraciones paisajísticas que nos ofrece A.M. Romo dan más verosimilitud, si cabe, a la narrativa fantástica del texto. Cíclopes embravecidos deben haber remodelado, caprichosamente, la faz del archipiélago. ¿Hay, acaso, otra explicación que ofrecer ante el hecho de que más de quince localidades estén incorrectamente anotadas? ¿Qué terrible fuerza telúrica puede haber motivado que la supuesta localidad de la isla de Cabrera corresponda en realidad a la Colònia de Sant Pere, ubicada en una isla distinta a más de 80 km de distancia de la anterior? ¿Qué catastrofe cabe imaginar si el Port des Canonge se nos ofrece como Cala Tuent, Sa Costera por Estellencs, el Puig de Pastoritx por el Teix, el embalse de Cúber por el del Gorg Blau, el emblemático Puig Major por Sa Calobra, el Migjorn de Menorca por el monte Toro, el Cap de Cavalleria por el Cap Fornells, Ses Balandres por Sa Punta des Savinar, el islote de Conills por Cabrera...?

Probablemente la elaboración del breve apartado correspondiente a las Claves dicotómicas para llegar a las familias vegetales que crecen en Baleares habrá supuesto el mayor esfuerzo imaginativo para el autor. Si Creta poseía un intricado laberinto en el que moraba el feroz Minotauro, Flores silvestres de Baleares atesora en apenas once páginas una guarida similar, aunque quizás, el laberinto del Minotauro fuese más sencillo de explorar que las escasas páginas que constituyen las claves. Si por azar el intrépido lector hace uso de ellas es preciso que, al igual que Teseo, vaya provisto de un copioso ovillo que atenue el riesgo de extraviarse en semejantes lares. Por falta de espacio resulta imposible efectuar una detallada enumeración de los caracteres vegetativos y reproductivos

que A.M. Romo, demostrando una creatividad ubérrima, atribuye a las plantas baleáricas, sin embargo una pequeña selección se presenta a continuación: Gimnospermas con fruto; Orquidáceas con pétalos libres; Apiáceas y Geraniáceas (*Erodium*) con perianto no petaloideo; Anacardiáceas con cáliz y corola claramente diferenciados; Saxifragáceas, Brassicáceas y Aizoáceas con cálices y corolas no diferenciados; Rosáceas con el ovario súpero y hojas trifoliadas; las Lorantáceas y Celastráceas son incluidas en el texto a pesar de que no existe ningún representante silvestre en el archipiélago. Numerosos géneros que el lector puede hallar en sus correrías botánicas por el archipiélago, y que se encuentran descritos en el libro, son imposibles de encuadrar en sus correspondientes familias al utilizar los enunciados de las claves.

La parte más voluminosa del libro corresponde a la descripción de una selección de táxones que el autor supone alegremente representativos de la flora balear. Si se consulta, a modo de ejemplo, las especies indicadas de géneros tan abundantes como *Centaurium*, *Gx*, *Rumex*, *Polygonum*, *Lavatera*, *Erodium*, *Vicia*, *Medicago*, el lector podrá apreciar en su justa medida la idoneidad de tal selección. Si éste encuentra algún *Geranium* prontamente debería ignorarlo, pues tal género está ausente del libro. Por contra, táxones rarísimos o incluso inexistentes en la flora balear (por ejemplo, *Sempervivum tectorum*) son incluidos con todos los honores. A las sucintas descripciones morfológicas se acompaña el tipo biológico y la época de floración. La distribución en el archipiélago casi siempre se acompaña de localidades concretas, y aunque en ningún caso se especifica la fuente de donde se obtuvo la información resulta evidente que la corología aportada por Bonafé (Flora de Mallorca, vols 1-4) y los extractos de las etiquetas de herbario del Instituto Botánico de Barcelona constituyen los pobres cimientos sobre los que se han edificado las áreas de distribución. Estas son, en el mejor de los casos, notablemente incompletas y no dan una idea general de donde puede hallarse la planta. La distribución insular que proporciona no constituye un ejemplo de pericia y precisión, y los errores que vienen arrastrándose desde tiempos antiguos son fielmente reproducidos, si no aumentados. Numerosas ilustraciones (hasta 96 láminas que incluyen a varios táxones cada una) elaboradas por E. Sierra se encuentran repartidas a lo largo de la obra, aunque esta vez, extrañamente, la calidad de las mismas va pareja con el resto de la obra, en lugar de superarla. La interpretación que hace el autor de grupos particularmente conflictivos (*Limonium*, *Teucrium*, *Thymus*, *Santolina*, *Ranunculus*, *Thapsia*, *Phillyrea*, entre otros) no hace sino confirmar la impresión general de que el autor no solo toca de oído, sino que además desafina. Con todo, éste demuestra un notable interés pedagógico al proponer siete nuevos táxones y realizar más de treinta combinaciones nomenclaturales, puesto que el lector puede elegir entre éstos diversos ejemplos que ilustran a la perfección algunas modalidades de nombres ilegítimos e inválidos según el actual código de nomenclatura botánica (*Aster tripolium* subsp. *minoricense*, *Smilax aspera* subsp. *balearica*, *Rubia angustifolia* subsp. *caespitosa*, *Arum majoricum* subsp. *lucanum*, *Pimpinella tragi* subsp.

balearica, *Amelanchier ovalis* subsp. *comafredensis*). Los casos de *Dianthus rupicola* subsp. *bochoriana* y *Carduus bourgeanus* subsp. *ibizensis* constituyen caso aparte, pues son combinados en el mismo rango y bajo el mismo taxon en el que fueron originalmente descritos.

Cual Itaca acogedora, un glosario de términos botánicos aguarda al lector, el cual podrá hallar en él un digno broche con el que finalizar esta peculiar odisea posthomérica. Es recomendable, al acabar de leer las más de cuatrocientas páginas que constituyen el libro Flores silvestres de Baleares, rememorar algunas de las afirmaciones que, con sobria modestia, han sido incorporadas en la introducción del mismo. Toda ella no tiene desperdicio, a pesar de su brevedad, y si en algo resulta clarividente es cuando se afirma que esta obra es única en su género. Sin embargo, y una vez acabada la lectura del mismo, persiste una inmisericorde duda: ¿de cuál ?.

Josep A. Rosselló

Pons, G.X. i Palmer, M. 1996. *Fauna endèmica de les illes Balears*. COPOT - IEB - SHNB. Mon. Soc. Hist. Nat. Balears, 5. 307 pp. Palma de Mallorca.

Feia ja temps que un petit grup de zoòlegs de les Illes demava quantes espècies animals havia a les Balears.

A aquesta pregunta en seguia una altra quantes d'aquestes espècies són endèmiques.

La idea de que tot es coneix, de que tot està descrit, és del tot falsa. Gràcies al continuat treball de camp dels anomenats alfa-taxònoms, durant aquest darrers, anys s'han descrit a les nostres illes més de trenta noves espècies. També s'ha ampliat de forma substancial el coneixement sobre la distribució, ecologia i filogènia de moltes d'aquestes espècies. Aquest llibre vol esser un petit homenatge a les persones que, malgrat moltes de vegades han estat tractades com a loques, han contribuït a l'enriquiment naturalístic, que no hem d'oblidar que també és cultura, de les nostres illes.

El coneixement dels endemismes animals de les Balears i les Pitiüses és del tot deficient. El ferreret (*Alytes muletensis*) és, sens dubte, l'espècie més emblemàtica que viu a les Balears. Però a més del ferreret, hi ha moltes més espècies endèmiques. Any rera any, es descriuen noves espècies i d'altres són rebatudes o s'amplia notablement la seva àrea de distribució. Un bon exemple ho tenim en aquesta edició del Bolletí amb la descripció d'una nova espècie de dípter de s'Albufera de Mallorca (*Hydrellia mayoli* n. sp.). Amb aquest treball els autors han intentat defugir d'una simple llista bibliogràfica, doncs darrere hi ha un intens treball de camp. S'han prospectat reiteradament molts dels ambients més rics en endemismes: coves i avencs, illots de les Balears i Pitiüses i realitzat múltiples excursions zoològiques per les illes majors per tal de conèixer millor l'hàbitat i

estatus de cada espècie. Per a cada tàxon s'ha fet tot un seguit de consultes a més d'una trentena d'especialistes de cada grup zoològic. A més a més, els autors han busseigat entre bibliografia antiga i moderna cercant les descripcions originals de cada espècie. S'ha realitzat un repàs de totes les espècies i subespècies descrites de les illes i s'han ordenat de forma sistemàtica, dels organismes més primitius (nematodes) fins als més evolucionats (mamífers). Quasi tots els grups faunístics amaguen algun tàxon endèmic des dels nematodes, mol·luscs, aràcnids, crustacis, insectes (entre els quals destaquen els coleòpters) i el vertebrats: rèptils, amfibis, aucells i mamífers.

En aquesta obra es resumeix el coneixement que es té sobre la fauna descrita de les illes. Es discuteix sobre la distribució, afinitats faunístiques, corologia amb més detall, i sobre la validesa taxonòmica de les més de cinc-centes espècies i subespècies descrites de les illes Balears i Pitiüses.

Aquest és un excel·lent punt de partida per al coneixement de la fauna endèmica de les nostres illes. Dur a terme una actualització o correcció serà, a partir d'aquesta base, molt més senzill. Només durant el temps que ha transcorregut des de l'edició d'aquest volum fins a finals del 1996 (poc més de mig any) ja s'han descrit uns deu nou tàxons endèmics. Aquesta és una bona notícia, doncs ens suggereix que la zoologia balear és ben activa i que a les darreries del segle XX encara hi ha taxònoms a les nostres illes amb el mateix esperit que movia els investigadors per cercar, i la fortuna de trobar i batiar aquest patrimoni natural.

Aquest treball no és un llibre de text sinó que està pensat com a llibre de consulta. En ell se tracten tant les espècies veritablement endèmiques com les espècies que foren inicialment descrites sobre exemplars capturats a les illes i que amb posterioritat han estat trobades a altres localitats fora de les Balears, perdent el seu caràcter d'endèmic. La ciència, no és estàtica, cada any, cada mes, cada dia se fan nous descobriments. Aquest llibre també du data de caducitat, i és bo reconèixer-ho. No se si està bé dir-ho però seria bo que aquesta data no fos molt llunyana. Això voldrà dir que es treballa amb intensitat en el camp de la zoologia, voldrà dir, per exemple, que s'han descrit moltes noves espècies o que espècies avui conegudes d'una localitat s'ha comprovat que compten amb una distribució més àmplia. No obstant, aquest llibre és una bona eina que permetrà no partir de zero alhora mantenir al dia aquest catàleg, i que serà molt més fàcil enriquir-lo amb aquestes futures noves dades. Bé, futures i no tan futures. No sé si ja es tendria que fer un petit afegidor, doncs com veureu en aquest mateix **Bolletí de la Societat d'Història Natural de les Balears** i en les ressenyes del Bolletí es descriuen més i més espècies.

Aquest treball fou guardonat amb el premi d'investigació **Jaume I** de 1996 per l'Institut d'Estudis Catalans.

Consell Insular de Mallorca. 1996. *Sa Dragonera Parc Natural*. Fodesma. Palma de Mallorca. 139 pp.

El 27 de juliol de 1994, per acord del Consell de Govern va quedar aprovat inicialment el Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals (PORN) de sa Dragonera. El Consell de Govern l'aprova definitivament el 26 de gener de 1995, i l'11 de febrer sortia publicat al BOCAIB (Decret 7/1995) fent així realitat el tercer Parc Natural de les Balears (afegint-se al Parc de s'Albufera de Mallorca i al Parc de Mondragó). Però no fou fins enguany (1996) que fou constituït el Patronat del Parc i el desenvolupament real del PORN. El Parc comprèn l'illa de sa Dragonera (288 ha), els illots i esculls circumdants, s'illa Mitjana i es Pantaleu pels seus grans valors ecològics i paisagístics.

Sa Dragonera és una prolongació de la Serra de Tramuntana de 3,7 km de llargària. Botànicament domina la garriga de garlanda i xiprell i la garriga d'ullastre amb redols ocupats per bosquets de pi. La vegetació costanera està representada per associacions de saladines i coixinets. La presència d'endemismes vegetals és notable, més de 20 espècies hi són presents.

Pel que fa a la fauna destaquen les aus marines, amb l'existència de colònies nidificants de Gavina Corsa (*Larus audouini*), Baldritja (*Puffinus mauretanicus*), Virot (*Calonectris diomedea*), Corb Marí (*Phalacrocorax aristotelis*) i Noneta (*Hydrobates pelagicus*). Sa Dragonera alberga la colònia més important de le Balears de Falcó Marí (*Falco eleonora*). Són importants també l'isòpode cavernícola endèmic *Thyphlocirolana moraguesi* i la subespècie de Sargantana Balear endèmica exclusiva de l'illa de sa Dragonera (*Podarcis lilfordi giglioli*). També altres abundants invertebrats endèmics i la fauna litoral són igualment valors faunístics d'interès que surten reflexats en aquest llibre.

Sa Dragonera, aquest territori d'uns 3 km² que s'ha volgut separar de la Serra de Tramuntana ha estat objecte d'un volum monogràfic editat pel Consell Insular de Mallorca. Quantes coses s'han dit de sa Dragonera. Són molts els articles sobre la seva història, pirates, les seves construccions, els seus fars, contraban i la història natural. Alguns d'aquests articles han estat editats en el *Bolletí de la Societat d'Història Natural de les Balears*. En aquest mateix volum es relacionen les espècies d'un grup d'escarabats, els Chrysomelidae de l'illa.

Aquesta és una obra col·lectiva en la que han participat tretze autors que descriuen al lector tant la història natural d'aquest paratge com la història humana que han vist les seves roques. En són autors: J. Estelrich, G. Ordina, M. Grimalt, J.J. Fornós, A. Rodríguez-Perea, B. Gelabert, M. Mus, G. Alomar, G.X. Pons, M. Palmer, M. Pons, M.M. Estarelles i A. Reynés. La presentació, en gran format i tapes dures, fa que sigui una obra atractiva, i més si es veu complementada per abundants il·lustracions, fotografies en color, distints mapes i dibuixos. Aquest llibre té la qualitat de fusionar tots els coneixements que es tenen de l'illa de sa Dragonera: geografia, climatologia, geologia, flora i fauna terrestre i marina,

prehistòria, història, cartografia i toponímia i altres dades sobre els seus edificis singulars i la història més recent d'aquest parc natural.

G.X. Pons

Riera, F., Oliver, J. i Terrassa, J. 1995. *Peixos de les Balears*. COPOT, Direcció General d'Ordenació del Territori i Medi Ambient. Palma de Mallorca. 244 pp.

Francesc Riera, Joan Oliver i Joan Terrassa són uns enamorats de la mar, són tres biòlegs que han posat part del seu saber en les pàgines d'aquesta obra. I dic únicament part perquè la mar no només amaga peixos sinó molts d'altres grups d'espècies animals i vegetals dels que també són bons coneixedors. *Peixos de les Balears* és una còmode guia de reconeixement de les espècies de la mar Balear. Els autors han conseguit fusionar, de forma excepcional, l'aspecte científic amb l'aspecte divulgatiu. Resulta un llibre interessant tant per a un universitari per reforçar els seus coneixements d'ictiologia com per a una mestresa de casa que va a plaça per saber exactament què és el que compra. Amb aquest format, molt atractiu, s'inclouen les principals espècies (122 tàxons) dels prop de 400 peixos citats de la mar Balear. Aquest recull s'inicia amb els selacis (12 espècies) i continua amb els teleostis (110 espècies). Un altre aspecte a destacar és la tasca duïta a terme per recuperar noms populars de les espècies. Cada una de les espècies tractades inclou una fotografia o dibuix de gran qualitat, dades sobre la seva morfologia, talla, distribució i biologia, arts de pesca utilitzades habitualment per a la seva captura i un apartat de notes en que es resalten aspectes curiosos (gastronòmics, nomenclaturals, històrics, etc.) de cada una de les espècies.

A més a més compta amb una relació de siluetes d'identificació de les distintes famílies, un glossari, un índex amb els noms vulgars i científics, un capítol de bibliografia seleccionada, una taula sobre les talles mínimes de captures de les espècies comercials segons la legislació vigent i un catàleg actualitzat de les espècies que se poden trobar en la mar Balear.

G.X. Pons

Articles

Affre, L., Thompson, J.D. i Debussche, M. 1995. The reproductive biology of the Mediterranean endemic *Cyclamen balearicum* Willk. (Primulaceae). *Botanical Journal of the Linnean Society*, 118: 309-330.

Aquest és un complet estudi sobre la biologia floral i ecologia reproductiva del pa porcí (*Cyclamen balearicum*), endemisme mediterrani distribuït pel sud de França i les illes Balears (Mallorca, Menorca, Eivissa, Cabrera i sa Dragonera). Són pocs els pol·linitzadors observats sobre aquesta espècie (alguns sírfids) i la dispersió per formigues sempre a poca distància. La morfologia de l'estructura floral fauoreix l'autofecundació. Els autors realitzen diferents tests d'autofertilitat i autocompatibilitat. Únicament a Mallorca es dona una continuïtat a l'àrea a on es desenvolupa aquesta espècie. Les altres poblacions estan més bé fragmentades. El sistema de reproducció i dispersió ratifiquen la tendència d'aquest element de la flora endèmica de la Mediterrània occidental.

G.X. Pons

Ahnelt, H. i Patzner, R.A. 1995. A new species of *Didogobius* (Teleostei: Gobiidae) from the wetern Mediterranean. *Cybium*, 19(1): 95-102.

Els autors descriuen *Didogobius splechnai* a partir de 7 individus capturats de coves marines d'Eivissa, vora Portinatx. Aquest petit gòbid, d'uns 30 mm, és de costums criptobentòniques i ha estat recol·lectat a una cova a uns 7-11 m de profunditat. També presenten una clau de determinació de les espècies mediterrànies i est-atlàntiques del gènere *Didogobius*. Aquest és el darrer vertebrat descrit de les Illes.

G.X. Pons

Alcover, J.A., McMinn, M. i Altaba, C.R. 1994. Eivissa: A Pleistocene Oceanic-like Island in the Mediterranean. *National Geographic Research & Exploration*, 10(2): 236-248.

Els nostres socis donen una visió faunística de l'illa d'Eivissa en funció de les troballes paleotològiques d'Es Pouàs, un del millors, per no dir el millor, jaciment fossilífer d'aucells de la Mediterrània. Entre les seves troballes cal destacar l'àguila marina (*Haliaeetus albicilla*) que actuaria com a superdepredador d'aquesta illa.

G.X. Pons

Arntzen, J.W. i García-París, M. 1995. Morphological and allozyme studis of midwife toads (genus *Alytes*), including the description of two new taxa from Spain. *Contributions to Zoology*, 65(1): 5-34.

Els autors realitzen l'anàlisi genètica de 12 poblacions de "ferrerets" europeus del gènere *Alytes*, basat en l'estudi de 31 a 50 loci gràcies a

l'electroforesi de proteïnes, defineixen l'existència d'una pronunciada divergència genètica entre quatre grups de poblacions. Aquests grups corresponen a: *Alytes cisternasi*, *A. obstetricans*, *A. muletensis* i una nova espècie que batien com *A. dickhilleni* n. sp. Les diferències genètiques observades entre grups de poblacions geogràficament separades dins d'*A. obstetricans* permet reconèixer altres tres grups corresponents a *A. o. obstetricans*, *A. o. boscai* i a una nova subespècie batiada, en aquest treball, com *A. o. almogavarii* n. ssp. L'estudi de la variació morfològica entre espècies i subespècies realitzat mitjançant anàlisi de components principals i anàlisi discriminant posa de manifest una destacada similitud morfològica entre *A. obstetricans* i *A. dickhilleni* que poden ésser considerades com a espècies críptiques des del punt de vista morfològic. L'anàlisi filogenètica realitzada amb les dades electroforètiques, usant *A. cisternasi* com a grup extern, confirma, segons els autors, l'existència d'estretes relacions filogenètiques entre *A. dickhilleni* i *A. muletensis* que constitueixen un grup monofilètic, en canvi *A. obstetricans* el situen com a grup germà tal com *A. dickhilleni*-*A. muletensis*. A més a més els autors discuteixen, de forma més o menys encertada, sobre la biogeografia històrica del gènere. A les portes del segle XXI encara es descriuen vertebrats vivents a Europa.

G.X. Pons

Bosmans, R. 1994. Revision of the genus *Zodarium* Walckenaer, 1833 in the Iberian Peninsula and Balearic Islands (Araneae, Zodariidae). *Eos*, 69: 115-142.

Es descriuen 27 noves espècies del gènere *Zodarium* de la península Ibèrica i de les illes Balears. D'entre aquestes 27 cal destacar els endemismes: *Z. mallorca* i *Z. minutum* descrites la primera de Mallorca (endèmica d'aquesta illa) i la segona present a Mallorca i a Eivissa, però que també es troba al llevant ibèric. Dins d'aquesta revisió, per a les Balears, cal afegir *Z. pseudoelegans* Denis, 1933, que l'autor cita d'Eivissa.

G.X. Pons

Burjachs, F., Pérez-Obiol, R., Roure, J.M. i Julià, R. 1994. Dinámica de la vegetación durante el Holoceno en la isla de Mallorca. *Trabajos de palinología básica y aplicada, X simposio de Palinología (A.P.L.E.)*. 199-210.

S'analitza el pol·len dels primers 8 m d'un sondeig efectuat a l'Albufera d'Alcúdia mostrant l'evolució vegetal durant els darrers 7000 anys. Aquesta evolució està caracteritzada per la brusca substitució, a partir dels 6000 anys (des del present), de la vegetació mesòfila, típica de l'òptim climàtic holocènic, per una vegetació adaptada a condicions més mediterrànies. En una primera fase *Juniperus*, *Ephedra* i *Buxus* són substituïts per *Olea* i *Pinus* canvi atribuït a un canvi climàtic

pels autors. En una segona fase els tàxons mesòfils tendeixen a disminuir (*Quercus caducifolis*, *Alnus*, *Betula*, *Ulmus*) o àdhuc extingir-se (*Fagus* i *Corylus*), aquí l'acció antròpica pareix jugar un paper primordial.

G.X. Pons

Carles-Tolrà, M. 1994. *Azorastia gemmae*: a new nannodastiid specis from the Isle of Eivissa (Spain, Balearic Isles) (Insecta: Diptera: Nannonastidae). *Reichenbachia*, 30: 199-202.

El gènere *Azorastia* era conegut únicament per dues espècies (*A. mediterranea* i *A. minutissima*). En aquest treball es descriu *Azorastia gemmae*, nou Nannodastiidae de l'illa d'Eivissa. Aquesta és una espècie sapròfita capturada sobre umbel·líferes prop de la mar.

G.X. Pons

De Manuel, J. 1994. Taxonomic and zoogeographic considerations on Lecanidae (Rotifera: Monogononta) of the Balearic archipelago, with description of a new species, *Lecane margalefi* n. sp. *Hydrobiologia*, 288: 97-105.

L'autor recull vint espècies del gènere *Lecane* de les aigües de les Balears. Cal recordar que a les Balears s'han citat un centenar d'espècies. Descriu una nova espècie, *Lecane margalefi* n. sp., capturada en aigües temporals de la marina de Lluçmajor. També es discuteix sobre algunes de les espècies del gènere *Lecane* capturades a les Balears.

G.X. Pons

Gaju-Ricart, M., Bach de Roca, C., Molero-Baltanás, R. i Mora-Carmona, R. 1995. Descripción de *Praemachiloides insularis* sp. n. de las Islas Baleares (Microcoryphia: Machilidae). *Boln. Asoc. esp. Ent.*, 19(3-4): 163-172.

Els autors descriuen *Praemachiloides insularis*, un maquíl·lid de Formentera. El gènere és conegut únicament per altres dues espècies. Els seus parents més propers es troben al sud-est de la península Ibèrica.

G.X. Pons

García-Avilés, J., Puig, M.A. i Soler, A.G. 1996. Distribution and associations of the aquatic Heteroptera of the Balearic Islands (Spain). *Hydrobiologia*, 324: 209-217.

Es llisten 22 espècies aquàtiques d'Heteròpters recol·lectats a distints punts d'aigua de les Balears i Pitiüses. Cinc d'aquestes espècies són primeres citacions per a les Illes: *Sigara nigrolineata*, *Micronecta scholtzi*, *Ranatra linearis*, *Notonecta meridionalis* i *Hebrus pusillus*. A més a més s'analitza l'estructura espacial de les seves comunitats. S'identifica l'abundància i les característiques de l'hàbitat. Els autors classifiquen els distints punts de mostreig segons una anàlisi de correspondència.

G.X. Pons

García-Avilés, J., Puig, M.A., Soler, A.G. i Ferreras-Romero, M. 1995. An analysis of habitat distribution and associations in the Odonata of the Balearic Islands, Spain. *Odonatologica*, 24(3): 269-282.

S'analitza l'estructura espacial de les comunitats d'odonats (libèl·lules). Els autors indiquen l'abundància de les diferents espècies i els seus ambients més representatius. Se confirma la reproducció de 19 espècies a les Balears. Es dona la primera cita per a les Balears de *Coenagrion scitulum*. Són definides les associacions de les diferents espècies en cada una de les illes gràcies a una anàlisi de correspondència. En total defineixen 9 associacions. Aquest estudi ha estat basat exclusivament en l'anàlisi de larves. *Sympetrum striolatum* és l'espècie més abundant de les Balears.

G.X. Pons

Geiger, W. i Mendl, H. 1994. *Dicranomyia (Glochina) staryi* sp. n. (Diptera Limoniidae) from Mallorca. *Rev. suisse Zool.*, 101(1): 43-45.

Els autors descriuen *Dicranomyia (Glochina) staryi* sp. n. dípter de la família Limoniidae recol·lectada del nord de Sóller (Serra de Tramuntana). Relacionen aquesta espècie amb *Dicranomyia (Glochina) mediterranea*, una altra espècie mediterrània termòfila.

G.X. Pons

Gil, M.J., Llobera, M. i Ferriol, A. 1994. Water mites (Hydrachnellae, Acari) in Majorcan springs. *Verh. Internat. Verein. Limnol.*, 25: 1449-1451.

Una completa revisió dels hidràcars presents a 24 fonts de la Serra de Tramuntana (Mallorca). Es citen 28 tàxons d'aquest grup que havia estat molt poc estudiat. Entre aquestes cal destacar la subespècie endèmica *Torrenticola pharyngealis aberrans* Viets, 1955 que es cita de 7 localitats.

G.X. Pons

Jäch, M.A., Valladares, L.F. i García-Avilés, J. 1996. *Limnebius minoricensis* sp. n. (Coleoptera: Hydraenidae) from the Balearic Islands, Spain. *Aquatic Insects*, 18(2): 113-116.

Es descriu una nova espècie de coleòpter aquàtic Hydraenidae, *Limnebius minoricensis* n. sp., del nord de l'illa de Menorca capturat en: Ets Alocs i Sanitja. Segons els autors, filogenèticament aquesta espècie pertany al grup de *Limnebius nitidus*, subgrup *L. cordobanus*. Aquesta és la tercera espècie, amb seguretat, coneguda de les Balears, junt amb *L. furcatus* i *L. maurus*. Els autors posen en dubte les citacions de tres altres espècies citades per altres autors: *L. truncatellus*, *L. evanescens* i *L. myrmidon*.

G.X. Pons

Jaume, D. 1995. Presence of troglobitized Janiridae (Isopoda: Asellota: Janiridae) in anchialine caves of the Balearic Islands (Mediterranean); description of *Trogloianiropsis lloberai* n. gen., n. sp. *Contributions to Zoology*, 65(3): 177-187.

Aquest és el darrer gènere endèmic descrit de les Balears, poblador del carst de litoral. Se trata d'un tàxon que recorda, a primer cop d'ull, als gèneres *Ianirops* o *Janira*, però que difereix d'aquests de forma clara. Se troba localitzat en les aigües més profundes dels llacs anquihalins (Cova de Sa Llumeta, Cova de na Barxa, Cova de na Mitjana), i mostra una morfologia troglobitzada característica (absència d'ulls i pigmentació corporal, així com antenes d'una longitud extraordinària). Donat que les seves afinitats filètiques no han pogut ésser clarificades, l'autor, proposa aquest nou gènere, encara que, per aquestes raons, no pot avaluar-se el seu significat biogeogràfic ni avançar si es tracta o bé d'un tàxon amb ancestres en el bentos profund o bé de les aigües superficials. Exemplars tipus d'aquesta espècie es troben al Museu de la nostra Societat, "Museu de la Naturalesa de les Illes Balears -Ciutat de Mallorca- (MNCM)".

G.X. Pons

Jaume, D. i Boxshall, G.A. 1995. A new species of *Exumella* (Copepoda: Calanoida: Ridgewayiidae) from anchialine caves in the Mediterranean. *Sarsia*, 80: 93-105.

Els autors descriuen *Exumella mediterranea* n. sp., el primer representant del gènere fora de la regió Caribenya. Aquesta espècie troglòbia ha estat trobada a aigües anquihalines de les illes Balears (Cova de na Barxa, Cova del Dimoni, Cova de sa Llumeta) de Sardenya (Dasterru de la Dragunara). Segons els autors, aquest és un clar exemple d'espècies relictas, relacionades amb un parent comú d'origen Thetià. Exemplars tipus d'aquesta espècie es troben al Museu de la nostra

Societat, "Museu de la Naturalesa de les Illes Balears -Ciutat de Mallorca- (MNCM)".

G.X. Pons

Jaume, D. i Boxshall, G.A. 1995. *Stygocyclopia balearica*, a new genus and species of calanoid copepod (Pseudocyclopiidae) from anchialine caves in the Balearic Islands (Mediterranean). *Sarsia*, 80: 213-222.

Els autors descriuen un nou gènere i espècie de copèpode: *Stygocyclopia balearica* n. gen., n. sp., capturat d'algunes coves anquihalines de les Balears (Mallorca i Cabrera) amb una salinitat superior al 18 per mil o més. Aquest gènere està estretament relacionat amb el gènere *Paracyclopia*, de coves anquihalines de les Bermudes, el que suggereix una possible distribució Thetiana relict. Aquesta és la primera vegada que es captura un representant de la família Pseudocyclopiidae en aigües de la Mediterrània. Exemplars tipus d'aquesta espècie es troben al Museu de la nostra Societat, "Museu de la Naturalesa de les Illes Balears -Ciutat de Mallorca- (MNCM)".

G.X. Pons

Jaume, D. i Boxshall, G.A. 1996. A new genus and two new species of cave-dwelling Misophrioid copepods from the Balearic Islands (Mediterranean). *Journal of Natural History*, 30: 989-1006.

Els autors descriuen un nou gènere i dues espècies de copèpodes: *Speleophriopsis balearicus* n. gen., n. sp. i *Speleophria gymnesica* n. sp., capturats d'algunes coves anquialines de les Balears (Mallorca i Cabrera). Transferen a aquest nou gènere (*Speleophriopsis*) altres espècies conegudes, fins ara incloses en el gènere *Speleophria* de llocs tant distants com són les illes Bermudes (a l'Atlàntic) o les illes Palau (del Pacífic). Segons els autors, aquest és un clar exemple d'espècies relict, relacionades amb un parent comú d'origen Thetià. Exemplars tipus d'aquestes espècies es troben al Museu de la nostra Societat, "Museu de la Naturalesa de les Illes Balears -Ciutat de Mallorca- (MNCM)".

G.X. Pons

Jaume, D. i Boxshall, G.A. 1996. Two new genera of cyclopinid copepods (Crustacea) from anchialine caves on western Mediterranean and eastern Atlantic islands. *Zoological Journal of the Linnean Society*, 117: 283-304.

Els autors descriuen dos nous gèneres de copèpodes: *Troglocyclopina balearica* gen. nov., sp. nov. i *Muceddina multispinosa* gen. nov., sp. nov. El primer

capturat de coves anquialines de le Mallorca i Cabrera i el segon també de coves anquialines de Mallorca, Cabrera, Sardenya i Lanzarote (Illes Canàries). Aquests són els primers ciclopínids capturats en ambients cavernícoles, totes les altres citacions de ciclopínids d'ambients hipogeus havien estat de zones marines intersticials. Viuen en ambients amb una salinitat superior al 18 per mil, no encara que *Troglociclopina balearica* ha estat capturada a coves bastant allunyades de la línia de costa (p.e. Cova des Pont, Manacor). Exemplars tipus d'aquestes espècies es troben al Museu de la nostra Societat, "Museu de la Naturalesa de les Illes Balears -Ciutat de Mallorca- (MNCM)".

G.X. Pons

Llobera, M. i Ferriol, A. 1994. Seasonal fluctuations in the chemistry of limestone springs from the Tramuntana mountain Range (Mallorca, Spain). *Verh. Internat. Verein. Limnol.*, 25: 1445-1448.

Es dóna una completa revisió de les dades limnològiques de 32 fonts de la Serra de Tramuntana (Mallorca). S'apunten dades recollides cada dos o tres mesos al llarg de l'any de: temperatura, conductivitat, pH, alcalinitat, sulfats i clorinitat. També es fa un agrupament de cada tipus de font en funció de les seves característiques hídriques.

G.X. Pons

Palmer, M. 1994. Ecological factors associated with body size in populations of *Macrothorax morbillosus* (F.) (Carabidae, Coleoptera). *Acta Oecologica*, 15(6): 689-699.

La variació de talla corporal de *Macrothorax morbillosus* s'analitza comparant 12 mesures biomètriques del seu cos, amb exemplars de distintes localitats, preses en funció de quatre tipus d'hàbitat sempre per a dues localitats per a cada tipus d'hàbitat de Mallorca (localitats de la Serra de Tramuntana). L'autor troba diferències significatives de talla corporal en funció del tipus de vegetació. No obstant, les diferències entre localitats per al mateix tipus de vegetació no són significatives. A més a més, no hi ha cap correlació significativa entre similaritats de talla corporal i la distància geogràfica entre localitats. Per contra, la cobertura forestal es correlaciona significativament amb la talla corporal. Tot això suggereix que els efectes sobre la mida del cos no es poden lligar a la localitat i que la mida del cos està associada a factors ecològics. En localitats properes es poden trobar exemplars de talla molt diferent. Els coleòpters estudiats mengen, essencialment, caragols que presenten un patró de variació paral·lel.

G.X. Pons

Palmer, M. 1995. Testing for seasonal displacement in a dung beetle guild. *Ecography*, 18: 173-177.

Es determina el solapament temporal entre la distribució estacional dels adults de 14 espècies d'escarabats merders del gènere *Aphodius* capturats al llarg d'una any. Foren capturats 11.122 individus. S'analitzaren les dades seguint el mètode de randomització. La clara tendència maximitza el desplaçament entre el punt medi cronològic d'espècies consecutives (avaluació de parelles d'espècies temporalment properes). Les noves espècies emergents apareixen cada 26 ± 16 dies. Els patrons observats, en els que s'evita el solapament, es poden atribuir a processos de competència interespecífica.

G.X. Pons

Palmer, M. i Petitpierre, E. 1996. Relationship of Genome Size to Body Size in *Phylan semicostatus* (Coleoptera: Tenebrionidae). *Ann. Entomol. Soc. Am.*, 89(2): 221-225.

Els autors analitzen la relació entre la mida del genoma i la mida corporal (morfometria) d'un dels tenebrionids més comuns de les petites illes que rodejen les Balears: *Phylan semicostatus*. Prenen com a mesura únicament el total d'ADN nuclear de 51 individus de 8 poblacions dels petits illots de Mallorca i de Menorca. També foren preses tres mesures biomètriques de 105 individus: longitud de la base del pronot, longitud de la màxima amplada del pronot i amplada del pronot). El resultat fou una correlació negativa entre el contingut d'ADN i la mida corporal, és a dir a major contingut d'ADN menor mida corporal.

G.X. Pons

Raffone, G. 1994. Descrizione di una nuova specie di *Stilpon* (*Pseudostilpon*) Ségué, 1950 di Majorca (Spagna) (Diptera, Brachycera, Hybotidae). *Boll. Soc. ent. ital.*, Genova, 126(1): 66-68.

L'autor descriu *Stilpon* (*Pseudostilpon*) *intermedius* n. sp. un dípter Hybotidae de s'Albufera de Mallorca. Aquesta espècie es relacionada amb *Stilpon* (*Pseudostilpon*) *paludosus* i *Stilpon* (*Pseudostilpon*) *delamarei*. També es proposa una clau dicotòmica per a la separació d'aquestes tres espècies pertanyents al subgènere *Pseudostilpon*.

G.X. Pons

Roca, V. i Hornero, M.J. 1994. Helminth infracommunities of *Podarcis pityusensis* and *Podarcis lilfordi* (Sauria: Lacertidae) from the Balearic Islands (western Mediterranean basin). *Canadian Journal of Zoology*, 72(4): 658-664.

Els autors inventarien les comunitats d'helmíntids de les dues sargantanes endèmiques de les illes *Podarcis lilfordi* (endèmica de les Gimnèsies) i *P. pityusensis* (endèmica de les Pitiüses) (Lacertidae). Les dues espècies alberguen infracomunitats semblants, però no idèntiques. L'anàlisi de la diversitat dels helmíntids revela que les dues sargantanes compten amb infracomunitats aïllades i empobrides, sense dubte a causa de les característiques que lis són inherents, essencialment la seva ecotèrmia, la simplicitat dels seus aparells digestius, la poca motilitat i les seves costums alimentàries generalistes. A aquest treball li fou atorgat el premi *Bartomeu Darder* de la Societat d'Història Natural de les Balears.

G.X. Pons

Sáez, E. i Traveset, A. 1995. Fruit and Nectar Feeding by *Podarcis lilfordi* (Lacertidae) on Cabrera Archipelago (Balearic Islands). *Herpetological Review*, 26: 121-123.

Les autores estudien l'alimentació de les sargantes cabrerengues (*Podarcis lilfordi*) envers distintes espècies vegetals. Es de destacar que a més a més d'alimentació de flors i fruits també han estat observades libant nèctar de *Rosmarinus officinalis* i *Euphorbia dendroides*. D'aquella també consumeixen part de l'estructura floral. De la segona, segons les autores, únicament consumeixen el seu nèctar, mai les flors, segurament degut als tòxics que la planta exuda quan és rompuda. Aquest rèptil podria ésser un eficaç pol·linitzador d'aquestes dues espècies.

G.X. Pons

Traveset, A. 1994. Reproductive biology of *Phillyrea angustifolia* L. (Oleacea) and effect of gall-forming insects on its reproductive output. *Botanical Journal of the Linnean Society*, 114: 153-166.

L'autora estudia la biologia reproductiva de *Phillyrea angustifolia* (Oleacea) del sud de la península Ibèrica i de les Balears. El pol·len de les flors mascles és més fèrtil que el pol·len de les flors hermafrodites o autopol·linització en les illes, no així en les península Ibèrica. L'autora interpreta que la androdiocia és una adaptació als sistemes insulars. Els peus mascles són molt menys comuns que els hermafrodites en totes les poblacions estudiades. La fructificació d'individus hermafrodites és sempre inferior al 10%. Un altre aspecte tractat és l'atac per part d'un dípter cecidòmid que causa gal·les als ovaris produint la deformació dels fruits. La producció de gal·les és molt més important en les plantes de les illes que les continentals.

G.X. Pons

Traveset, A. 1995. Spatio-temporal variation in pre-dispersal reproductive losses of a Mediterranean shrub, *Euphorbia dendroides* L. *Oecologia*, 103: 118-126.

L'autora quantifica l'efecte dels insectes en la predispersió de l'eufòrbia arbustiva (*Euphorbia dendroides*) de l'illa de Cabrera. La magnitud en la pèrdua reproductiva és causada per dos insectes (una papallona i una vespa) que ataquen la planta.

G.X. Pons

Traveset, A. 1995. Seed dispersal of *Cneorum tricoccon* L. (Cneoraceae) by lizards and mammals in the Balearic islands. *Acta OEcologica*, 16(2): 171-178.

L'autora estudia la dispersió de les llavors de *Cneorum tricoccon* de les Balears. Les sargantanes endèmiques, *Podarcis lilfordi* i *P. pityusensis* mengen una important quantitat de fruits, i actuen com a dispersors legítims d'aquesta espècie a les illes on són presents. Allà on les sargantanes s'extingiren (Mallorca i Menorca) els mamífers introduïts: el mart (*Martes martes*) i la geneta (*Genetta genetta*) fan de dispersors de les llavors. Les sargantanes extrauen tots els fruits madurs de les plantes. En canvi, en zones a on els carnívors són els únics dispersors no tots els fruits es dispersen. Això fa pensar que les sargantanes han estat durant molt de temps les principals dispersores d'aquesta espècie relict de la Mediterrània que ha evolucionat en condicions tropicals durant el Terciari.

G.X. Pons

Traveset, A. 1995. Reproductive ecology of *Cneorum tricoccon* L. (Cneoraceae) in the Balearic Islands. *Botanical Journal of the Linnean Society*, 117: 221-232.

S'estudien diferents aspectes sobre la biologia reproductiva de *Cneorum tricoccon*. L'autora estudia els processos de germinació, floració i fenologia de la fructificació i la variabilitat de la fecunditat entre diferents poblacions de Cabrera i de Mallorca. També ha observat la diferència entre els fruits de distintes localitats. Els més grans, més vigorosos i amb plantes més fecundes es troben en les poblacions de Mallorca, especialment en zones d'elevada altitud. A altituds inferiors a 200 m (Cabrera, per exemple) els individus són sempre baixos, menys frondosos i amb una fecunditat inferior.

G.X. Pons

Viñolas, A., Escolà, O. i Vives, J. 1995. *Obra taxonòmica del Dr. F. Español*. Treballs del Museu de Zoologia, 7: 1-110.

Aquesta és una recopilació i actualització sistemàtica del tàxons descrits pel professor Dr. Francesc Español que sobrepassen les 500 espècies. Una mostra de l'ingent treball del Dr. Español a les nostres illes és la descripció de moltes d'espècies de coleòpters: Trechidae, *Reicheia balearica* Español, 1974; Scydmaenidae, *Neuraphes navasi* Español, 1943; Cucujidae *Airaphilus nasutus balearicus* Español, 1943; Anomatidae *Abromus palaui* Español, 1945; Tenebrionidae *Alphasida ibicensis medae* (Español, 1940); *Asida planipennis minoricensis* Español, 1954; *Asida mater gasulli* Español, 1951; *Asida mater josefinae* Español, 1951; *Phaleria pujeti* Español, 1951; *Crypticus pubens balearicus* Español, 1950; *Pseudoseriscus ibicensis* Español, 1955; *Blaps bedeli torressalai* Español, 1961; *Dendarus zariquieyi* Español, 1937; *Heliopathes balearicus* Español, 1951; *Probaticus balearicus* Español, 1978; *Nesotes viridicollis ibicensis* (Español, 1940); Curculionidae *Geonemus palaui* Español, 1941. No obstant, algunes espècies alienes a la fauna Balear i per error d'etiquetació continuen atribuint-se a les Balears (Columbrete Mayor Pitiuses, *Heliopathes littoralis* Español, 1958), i exemplars de les Bledes (Pitiüses) són etiquetades com a illes Medes.

G.X. Pons

Yll, E.I., Pérez-Obiol, R. i Julià, R. 1994. Vegetational change in the Balearic Islands (Spain) during the Holocene. *Historical Biology*, 9: 83-89.

Es donen els resultats de l'anàlisi pol·línica d'un sondeig de 20 m de profunditat, corresponent a l'Holocè, de Cala Galdana, al sudoest de la costa de Menorca. En la part final del diagrama apareixen grans quantitats de pol·len de *Corylus* indicant una vegetació de tipus atlàntic. Després, possiblement coincidint en l'arribada de l'home a Menorca, disminueix dràsticament aquest percentatge i les Ericaceae i *Olea* són les espècies predominants. *Plantago* i les Poaceae també s'incrementen notablement. En la darrera fase augmenten les Chenopodiaceae, durant una època de major sequedat. Més recentment, els canvis de la vegetació reflecteixen l'activitat humana.

G.X. Pons